RAPORT DE EXPERTIZĂ

La proiectul de Lege privind pilotarea votului prin corespondență

Tipul actului vizat de proiect:

Înregistrat cu nr.

Domeniul:

din:

I. EVALUAREA GENERALĂ

1. Autor al actului normativ este grup de deputați în Parlament , autor nemijlocit - grup de deputați

2. Categoria actului normativ propus: Lege organică , ceea ce corespunde/nu corespunde art.72 din Constituţie şi Legii 100/2017 privind actele normative.

Proiectul de lege privind pilotarea votului prin corespondență a fost elaborat și înaintat cu titlu de inițiativă legislativă de către un grup de deputați în Parlamentul Republicii Moldova, ceea ce corespunde art.73 din Constituția Republicii Moldova și art.47 alin. (1) din Regulamentul Parlamentului, aprobat prin Legea nr.797/1996.

Potrivit notei informative, la elaborarea proiectului au contribuit membri ai Comisiei Electorale Centrale și Ministerului Afacerilor Externe, experți în domeniul electoral și reprezentanți ai instituției prezidențiale, fiind delegati în cadrul grupului de lucru privind analiza oportunității implementării votului prin corespondență.

Proiectul este promovat în calitate de lege organică, categorie de lege care corespunde exigențelor art. 72 din Constituție și Legii 100/2017 privind actele normative.

Expertul nu are obiecţii la categoria actului

3. Scopul promovării proiectului

Potrivit notei informative, scopul proiectului de act normativ vizează crearea cadrului normativ necesar pentru pilotarea votului prin corespondență în Statele Unite ale Americii și Canada, în vederea exercitării de către cetățenii Republicii Moldova a dreptului de a alege prin metoda alternativă de vot și verificarea oportunității implementării acestei metode alternative de vot în bază permanentă.

Proiectul reglementează principiile participării la alegeri prin exercitarea votului prin corespondență, procedurile electorale specifice votului prin corespondență, precum și atribuțiile organelor electorale care vor

organiza votul prin corespondență.

4. Respectarea transparenței decizionale

Conform prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, trebuie să se respecte următoarele etape:

- informarea publicului referitor la iniţierea elaborării deciziei;
- punerea la dispoziţia părţilor interesate a proiectului de decizie şi a materialelor aferente acestuia;
- consultarea cetăţenilor, asociaţiilor constituite în corespundere cu legea, altor părţi interesate;
- examinarea recomandărilor cetăţenilor, asociaţiilor constituite în corespundere cu legea, altor părţi interesate în procesul de elaborare a proiectelor de decizii;
- informarea publicului referitor la deciziile adoptate.

Semnalăm asupra nerespectării de către membrii grupului de lucru privind analiza oportunității implementării votului prin corespondență a informării publicului referitor la inițierea elaborării proiectului de lege. Nu au fost organizate consultări, dezbateri și discuții cu invitarea societății civile, experților din domeniu, mediului academic, partidelor politice altor subiecți interesați. În acest sens, atragem atenție, că neasigurarea transparenţei activităţii de legiferare subminează încrederea cetățenilor și pune în pericol integritatea procesului democratic.

Din analiza paginii web oficială a Parlamentului, constatăm înregistrarea și introducerea în procedură legislativă a proiectului supus expertizei. Proiectul de act normativ privind pilotarea votului prin corespondență, însoțit de nota informative, este plasat la compartimentul „Procesul legislativ”, ca inițiativă legislativă a unui grup de deputați în Parlament cu nr. de înregistrare nr. 65 din 1 martie 2024.

Notăm că, Parlamentul a asigurat accesul părților interesate la proiect pentru a putea prezenta/expedia recomandări asupra acestuia. Prin intermediul Comisiei juridice, numiri și imunități, comisia responsabilă, a publicat pe pagina web a Parlamentului, la data 01 martie, anunțul cu privire la organizarea consultărilor publice la 7 martie 2024, ora 10.00 a proiectului supus expertizei, pentru a fi prezentate propuneri și soluții concrete (6 zile lucrătoare).

Observăm că, termenul oferit pentru consultări este restrâns nejustificat și nu respectă norma Legii nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional, care în articolul 12 la alin. (2) statuează că „Termenul de prezentare a recomandărilor asupra proiectelor de decizii va constitui cel puţin 10 zile lucrătoare de la data mediatizării anunţului referitor la iniţierea elaborării deciziei sau de la data mediatizării anunţului privind organizarea consultărilor publice. La solicitarea părţilor interesate, autoritatea publică poate prelungi termenul de prezentare a recomandărilor.”.
Potrivit prevederilor pct. 7.2. din Hotărârea Parlamentului nr. 149/2023 privind aprobarea Platformei de dialog și participare civică la procesul decizional al Parlamentului, termenul de prezentare a recomandărilor este de 15 zile lucrătoare de la data publicării proiectului de act normativ pe pagina web oficială a Parlamentului, în cazul în care comisia permanentă nu stabilește alt termen rezonabil. Anunțul privind locul, data, ora audierii și subiectul supus dezbaterii se publică pe pagina web oficială a Parlamentului, de regulă, cu cel puțin 10 zile înainte de desfășurarea audierii (pct.7.5.2.).

La finalizarea consultărilor publice, grupul de lucru trebuie să întocmească un dosar care va conține toate informațiile relevante despre elaborarea documentului și recomandările obținute pe parcursul procesului de consultare cu cetățenii, societatea civilă și alte părți interesate. Recomandările obținute trebuie să fie incluse în sinteza recomandărilor (art. 12 alin. (5) din Legea nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional și punctele 24, 28 și 29 din Hotărârea Guvernului nr. 967/2016 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional). Pentru fiecare recomandare trebuie să fie indicat dacă aceasta a

fost acceptată sau nu. În cazul neacceptării, autoritatea publică va indica justificarea privind refuzul includerii acesteia în documentul de politici publice.

Menționăm că subiectul abordat, fiind un subiect sensibil politic, necesită un proces mai larg și de durată cu referire la consultări și dezbateri publice, transparente, incluzând organizații ale societății civile, comunități ale alegătorilor din străinătate, precum și toate instituțiile relevante.

Potrivit notei informative, la elaborarea proiectului au contribuit membri ai Comisiei Electorale Centrale și Ministerului Afacerilor Externe, experți în domeniul electoral și reprezentanți ai instituției prezidențiale, fiind delegati în cadrul grupului de lucru privind analiza oportunității implementării votului prin corespondență.

Proiectul a fost înaintat în calitate de inițiativă legislativă de către un grup de deputați în Parlament.
Analizând proiectul de lege pus în discuție, prin prisma institutului dreptului la inițiativă legislativă și ale etapelor de elaborare a actelor normative, prevăzute de Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, considerăm că promovarea proiectului ține de competența Guvernului, prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene în conlucrare cu Comisia Electorală Centrală, de datoria cărora, potrivit Legii nr.239/2008 privind transparenţa în procesul decizional, este asigurarea transparenţei și calității procesului de reglementare a pilotării votului prin corespondență:
- informarea publicului referitor la iniţierea elaborării deciziei;
- punerea la dispoziţia părţilor interesate a proiectului de decizie şi a materialelor aferente acestuia...
Legea nr.100/2017 prevede expres etapele elaborării proiectului actului normativ (vezi, art. 21 alin. (1)). Semnalăm că, în cazul proiectului supus discuției, au fost ignorate următoarele etape:
- nu au fost organizate consultări publice asupra proiectului de lege;
- proiectul de lege nu a fost supus avizării de către autorităţile a căror competenţă are tangenţă directă sau indirectă cu obiectul de reglementare a proiectului actului normativ;
- la proiectul de lege nu au fost anexate rezultatele expertizelor şi ale cercetărilor efectuate în cadrul elaborării, precum şi rezultatele consultării publice a proiectului;
- proiectul de lege nu a fost supus expertizei anticorupţie, care este obligatorie potrivit art. 35 alin. (1) din Legea nr. 100/2017;
- proiectul de lege nu a fost supus expertizei juridice, care este obligatorie pentru toate proiectele actelor normative elaborate de către autorităţile administraţiei publice centrale de specialitate şi autorităţile publice autonome, potrivit art. 37 alin. (1) din Legea nr. 100/2017;
- la proiectul de lege nu a fost întocmită și anexată sinteza obiecţiilor şi propunerilor autorităţilor publice şi, după caz, a sintezei recomandărilor reprezentanţilor societăţii civile;
- proiectul nu a fost supus analizei de impact.

Etapele de elaborare a unui act normativ impuse de Legea nr.100/2017 au un caracter obligatoriu şi nu pot fi modificate la discreţia participanţilor la procesul de elaborare. Or, o lege are putere juridică numai dacă la etapele de elaborare şi adoptare au fost respectate normele juridice respective. Atenționăm că, autorităţile statale trebuie să respecte dispoziţiile legale în vigoare şi să se supună principiilor fundamentale ale Constituţiei, unul din care este principiul legalității, care are drept consecință obligativitatea respectării legilor, inclusiv de către Forul Legislativ suprem al statului (...) (vezi, Hotărârea Curtii Constitutionale nr. 22/2015).

În acest sens, reieterăm și importanţa fundamentală a principiului separaţiei şi colaborării puterilor în stat, prevăzut în articolul 6 din Constituţie, potrivit căruia, nici una dintre cele trei puteri nu prevalează asupra celeilalte, nu se subordonează una alteia şi nu îşi asumă prerogative specifice celorlalte (vezi, Hotărârea CC nr. 23/2011).

Considerăm că prin preluarea proiectului de lege de către un grup de deputați s-a admis o eludare a prevederilor Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative, care impune autorilor parcurgerea unui proces de asigurare a calității conținutului actului normativ. Astfel, prin acest gest din partea deputaților, constatăm că au fost ignorate mai multe instituții/etape obligatorii impuse de lege la elaborarea proiectelor de acte normative.

Această situație o calificăm ca una care se încadrează în noțiunile de favoritism, protecționism politic și care poate fi atribuită la calificativul corupție politică, deoarece prin astfel de proceduri, care la prima vedere, par a fi legale, esența acestora au repercusiuni grave asupra calității proiectului de lege.

Subliniem, că anume Parlamentul este organul care a instituit și adoptat reguli speciale privind procesul de elaborare a proiectelor de acte normative și anume Parlamentul este cel care veghează asupra respectării legii și neadmiterea abuzurilor din partea altor autorități. Astfel, este grav dacă însuși Parlamentul sfidează normele legale și admite abuzuri care duc la diferite încălcări.

Concluzionăm că dreptul de inițiativă legislativă la înaintarea proiectului de lege a fost fraudat pentru a se eschiva de la parcurgerea procedurii legale de elaborare și definitivare a proiectului de act normativ.

Etapele transparenței procesului decizional nu au fost respectate

Termenele de plasare și consultare a proiectului nu au fost respectate

Sinteza recomandărilor pe pagina web a autorului nu a fost plasata

II. FUNDAMENTAREA PROIECTULUI

5. Structura notei informative

Nota informativă corespunde structurii

6. Suficienţa argumentării.

În conformitate cu art.30 al Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative, proiectele de acte normative sunt însoțite de nota informativă care cuprinde un șir de compartimente.

Argumentele invocate de autor în nota informativă justifică necesitatea elaborării proiectului, fiind întrunite cerințele art.30 al Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative. Textul proiectului corespunde scopului anunțat în nota informativă și se constată lipsa elementelor de coruptibilitate în acest sens.

Argumentarea e suficientă

7. Compatibilitatea cu legislaţia comunitară şi alte standarde internaţionale.

Potrivit notei informative, proiectul de lege nu are drept scop armonizarea legislației naționale cu legislaţia Uniunii Europene.

Autorul menționează că, implementarea unei metode alternative de vot va contribui la eliminarea diverselor problematici și provocări cu care se confruntă pe de o parte organele electorale (aspecte de logistică și amplasare geografică a secțiilor de votare), iar pe de altă parte cetățenii Republicii Moldova aflați în străinătate (parcurgerea unor distanțe mari, rând imens la secțiile de votare). Au fost analizate procedurile

aferente implementării votului prin corespondență în România, Lituania, Polonia (2020) și Marea Britanie. Votul prin corespondentă este folosit ca metodă alternativă de vot, atât pentru votul în străinătate cât și pentru votul în țară, de multe alte state precum Austria, Germania, Letonia, Italia, Franța, Slovacia, Spania, Statele Unite ale Americii, Canada, Romania etc. La nivel global, 53 de țări permit votul prin poștă din străinătate, iar în Uniunea Europeană 13 state permit votul prin corespondență.

De asemenea, autorul menționează că o rezoluție a Parlamentului European din 2022 solicită statelor membre să introducă posibilitatea aplicării votului prin corespondență la alegerile europarlamentare, inclusiv pentru a crește gradul de participare a alegătorilor.

Nota / proiectul conţine referinţe la acquis-ul comunitar

Nota / proiectul conţine referinţe la alte standarde internaţionale relevante

8. Fundamentarea economico-financiară.

Art.30 lit.e) din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, prevede expres că nota informativă trebuie să conțină „e) fundamentarea economico-financiară". Potrivit argumentărilor autorului, pentru implementarea prevederilor prezentului proiect de act normativ va fi necesară alocarea resurselor financiare suplimentare din bugetul de stat pentru asigurarea dezvoltării menținerii subsistemului informațional destinat înregistrării pentru exercitarea votului prin corespondență și identificării la distanță a alegătorului, pentru tipărirea și procurarea plicurilor, buletinelor de vot, sigiliilor autocolante și altor materiale electorale, pentru cheltuielile poștale necesare expedierii plicurilor cu materiale electorale, pentru activitatea organelor electorate, alte cheltuieli în functie de tipul scrutinului organizat. Autorul menționează că, cheltuielile suportate vor depinde de serviciul poștal ales și vor fi acoperite din bugetul de stat. În nota informativă sunt indicate cheltuielile necesare pentru implementarea prevederilor noului act normative pilot pentru Statele Unite ale Americii și pentru Canada.

Totodată, înregistrarea alegătorilor pentru exercitarea votului prin corespondență presupune elaborarea unei aplicații noi în acest sens sau, eventual, actualizarea aplicației „înregistrarea prealabilă” gestionată de către Comisia Electorală Centrală, precum și efectuarea ajustărilor în sistemul informațional SIAS „Alegeri”, în particular aplicația „E-Day” (evidența participării alegătorilor în ziua alegerilor și prevenirea votului multiplu), precum și a Registrului de Stat al Alegătorilor (alegătorii care se vor înregistra pentru exercitarea votului prin corespondență, urmează a fi excluși din listele electorale din țară). În aceste scopuri sunt necesare mijloace financiare suplimentare în sumă de circa 1200,0 mii lei.

Implementarea proiectului nu presupune cheltuieli financiare

Nota informativă nu conține fundamentarea economico-financiară

9. Analiza impactului de reglementare.

Dosarul proiectului nu conține analiza impactului de reglementare.
Pornind de la faptul că proiectul prevede reglementări cu impact asupra bugetului, în virtutea art. 25 alin. (2) din Legea nr. 100/2017, proiectul urma a fi supus analizei de impact. Este de menționat că, analiza de impact, potrivit Metodologiei de analiză a impactului în procesul de fundamentare a proiectelor de acte normative, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 23/2019, cuprinde informații privind:
- definirea problemei;
- stabilirea obiectivelor;
- identificarea opțiunilor;
- analiza impacturilor opțiunilor;
- implementarea și monitorizarea;

- consultarea.

Analiza impactului de reglementare a proiectului nu este necesară

Analiza impactului de reglementare a proiectului este suficient argumentată/documentată

10. Analiza ex-ante.

Dosarul proiectului nu conține analiza ex-ante.

Alineatul (2) al art. 25 al Legii 100/2017 prevede expres că „În cazul unui proiect care prevede reglementări cu impact asupra bugetului şi/sau care prevede reorganizări şi reforme structurale ori instituţionale, în calitate de studiu de cercetare se realizează analiza iniţiativei de elaborare a actului normativ, conform metodologiei de analiză ex ante aprobate de către Guvern.

Analiza ex-ante a proiectului nu este necesară

Analiza ex-ante a proiectului este suficient argumentată/documentată

III. EVALUAREA DE FOND

11. Stabilirea şi promovarea unor interese / beneficii.

Proiectul de lege a fost elaborat în contextul necesității facilitării accesului cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot aflați în străinătate la exercitarea votului și de a perfecționa modalitățile de organizare a scrutinului în afara țării. Aceasta se impune reieșind din numărul de cetățeni aflați peste hotare care participă activ la alegeri. Autorii susțin că această inițiativă vine să ușureze procesul de vot pentru cetățenii moldoveni din diaspora, în special în țările unde distanțele până la secțiile de votare sunt foarte mari.

Art. 38 din Constituția Republicii Moldova consfințește dreptul de vot și dreptul de a fi ales - garantat cetățenilor Republicii Moldova. Astfel, statul garantează exprimarea voinței libere a cetățenilor prin apărarea principiilor democratice și a normelor dreptului electoral. Organizarea și desfășurarea scrutinelor naționale, pentru cetățenii Republicii Moldova aflați peste hotare, a demonstrat necesitatea îmbunătățirii proceselor și practicilor electorale și asigurarea drepturilor electorale. Modificările la Codul electoral nr. 325/2022 în ceea ce privește mecanismul de constitute a secțiilor de votare în străinătate și posibilitatea organizării votării pe parcursul a două zile din motive obiective (pandemii, situații excepționale, asigurarea dreptului la vot în condiții neordinare, numărul mare de alegători înregistrați la secțiile de votare de peste hotare etc.) au drept scop soluționarea problemelor specifice votării în afara țării. Cu toate acestea, pentru a fi asigurate condiții optime pentru exercitarea dreptului de vot, oriunde s-ar afla alegătorii, este imperativă facilitarea procesului votării prin metode diverse, accesibile unui număr cât mai mare de alegători. Metoda alternativă de vot, votul prin corespondență, reprezintă un instrument suplimentar care va contribui la imbunătățirea procesului electoral, acesta din urmă devenind mai accesibil și incluziv.

Proiectul promovează interese, beneficii

Promovarea intereselor/beneficiilor se face cu respectarea interesului public

12. Prejudicii aduse prin aplicarea actului.

Organizarea scrutinelor electorale în diaspora comportă un caracter distinct față de organizarea alegerilor în interiorul țării. Principalele diferențe țin de normele legislative, instituțiile implicate în coordonarea procesului de vot, criteriile utilizate la desemnarea numărului și amplasarea secțiilor de votare, cât și dialogul cu autoritățile țărilor unde urmează a fi deschise secțiile de votare. Aceste aspecte au un impact semnificativ

asupra bunei desfășurări a procesului de vot în afara țării, fiind în măsură să influențeze rata de participare la urne a cetățenilor moldoveni aflați peste hotarele țării, dar și gradul de reprezentativitate și incluziune al votului popular.

Pe lângă progresul și îmbunătățirile înregistrate pe dimensiunea perfecționării legislației și practicilor electorale, procesul de organizare și desfășurare al alegerilor în diasporă rămâne afectat de o serie de provocări. Acestea sunt legate de normele legislative în vigoare, capacitățile instituționale limitate pentru gestionarea procesului de organizare a alegerilor în diasporă, cât și lipsa voinței politice în rândul coaliției de guvernare de a răspunde eficient la provocările existente.

Cele mai semnificative riscuri legate de votul prin corespondență provin din caracteristica cheie a acestei forme de vot: votul are loc într-un mediu necontrolat și, prin urmare, lipsește supravegherea de către administratorii și observatorii electorali. Dacă nu sunt implementate cu garanții suficiente, aceste condiții pot contribui la situații care pun în pericol principiile fundamentale care stau la baza alegerilor libere și corecte, cum ar fi secretul și securitatea votului și libertatea votului. Acestea pot include oportunități sporite pentru furtul de identitate și uzurparea identității, vânzarea de voturi, votul de către familie etc.

Potrivit proiectului, votul prin corespondență urmează a fi implementat, pentru Canada și Statele Unite. Această modalitate de vot le va oferi cetățenilor moldoveni din aceste țări posibilitatea de a vota fără a parcurge mii de kilometri până la secția de votare.

Identificarea soluțiilor pentru asigurarea condițiilor optime de exercitare a votului pentru cetățenii din diasporă este imperativă, însă aceasta se cere a fi realizată pentru toți cetățenii țării noastre care se află în străinătate. Ținând cont de problemele specifice ce țin de exercitarea dreptului la vot, cu care se confruntă cetățenii moldoveni din alte țări îndepărtate, considerăm că reglementările proiectului de lege supus expertizei privind pilotarea votului prin corespondență, doar pentru Canada și SUA, instituie un tratament diferențiat în raport cu cetățenii aflați peste hotarele țării noastre, și prin urmare prin pilotarea acestui proiect de lege, pot fi aduse atingere condițiilor de echitate, principiului egalității şi nediscriminării pe criteriu teritorial, acţiuni interzise de art.16 alin.(2) din Constituţie în conformitate cu care toţi cetăţenii Republicii Moldova sunt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice.

Jurisprudenţa Curţii Europene pentru Drepturile Omului statuează ca, atunci când statul are deja un sistem de organizare a alegerilor peste hotare şi garantează dreptul de a vota peste hotare, el trebuie să asigure alegătorilor posibilităţi rezonabile de a-şi exercita dreptul de vot şi echitatea acestora în ansamblu (mutatis mutandis Riza s.a. v.Bulgaria).

La aplicare, proiectul va aduce prejudicii

Prejudicierea intereselor/beneficiilor nu se face cu respectarea interesului public

13. Vulnerabilitatea proiectului din perspectiva drepturilor omului

Alegerile reprezintă un element al exercitării drepturilor fundamentale ale omului şi mai ales a drepturilor civile şi politice. Alegerile democratice sunt decisive pentru garantarea respectării voinţei poporului la formarea guvernării la toate nivelurile, dar şi a faptului că organele alese sunt alcătuite din reprezentanţi eficienţi.

Legislaţia Republicii Moldova permite votarea în străinătate, care se desfășoară cu respectarea prevederilor legale. Dreptul la vot este un drept relativ, şi nu absolut. Prin urmare, exerciţiul dreptului de vot poate fi supus unor limitări implicite, statele având o marjă largă de discreţie în acest domeniu. În jurisprudenţa sa,

Curtea Constituțională a subliniat că Parlamentul, fiind organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova şi unica autoritate legislativă a statului, prin competenţa exclusivă atribuită de Constituţie, reglementează prin lege organică sistemul electoral.

Prin Hotărârea nr. 34/2016 privind confirmarea rezultatelor alegerilor şi validarea mandatului de Preşedinte al Republicii Moldova, Curtea a adoptat mai multe adrese, printre care și Adresa prin care solicită Parlamentului să vină cu reglementări în vederea modificării mecanismului de votare în străinătate, precum şi a introducerii unor criterii suplimentare referitoare la stabilirea numărului buletinelor de vot şi a distribuirii lor geografice peste hotare, inclusiv asigurarea secţiilor de votare de peste hotare cu o cantitate de rezervă de buletine de vot (pct. 141).

Autorii proiectului consideră că o soluție ce ar putea rezolva parțial unele probleme ce țin de exercitarea votului și încurajarea participării la vot a emigranților moldoveni din orice colț al lumii este introducerea votului prin corespondență, metodă de exercitare a preferințelor electorale ce presupune mai puține costuri de timp și bani pentru alegătorii din diasporă.

Reieșind din propunerea pilot, considerăm că această metodă de vot necesită a fi asigurată pentru toți cetățenii din diasporă, nu numai pentru cei din SUA și Canada. Un factor important reprezintă consultările și dezbaterile pe marginea introducerii votului prin corespondență, precum și informarea eficientă a alegătorilor.

Discuțiile publice vor asigura informarea cetățenilor referitor la beneficiile și riscurile implementării votului prin corespondență.
În acest mod, este necesară dezvoltarea în rândul alegătorilor a unei înțelegeri mai ample și detaliate cu privire la cadrul instituțional și mecanismele de funcționare aferente votului prin corespondență.

Partidele politice parlamentare și extraparlamentare din Republica Moldova, alături de instituțiile publice implicate trebuie să ajungă la un consens pentru a face legea funcțională și de a avea încrederea publicului în instituțiile statului. Această încredere este esențială pentru succesul implementării unei astfel de metode. Transparența administrației electorale și a serviciilor poștale trebuie să fie maximă, pentru a permite observarea de către toate părțile interesate și contestarea procedurilor contrare legii.

Proiectul nu respectă drepturile/libertăţile

14. Compatibilitatea proiectului cu prevederile cadrului normativ național

Potrivit notei informative, ca urmare adoptării proiectului de lege nu va fi necesară modificarea cadrului normativ din domeniu. Autorii subliniază că, autoritatea națională electorală va adopta reglementările necesare pentru organizarea și desfășurarea pilotării votului prin corespondență.

Pentru implementarea noului mecanism, potrivit dispozițiilor finale și tranzitorii ale proiectului de lege, se propune oferirea Comisiei Electorale Centrale, a unui termen de pentru elaborarea și aprobarea actelor necesare pentru organizarea și desfășurarea pilotarii votului prin corespondenfa (3 luni de la data intrarii in vigoare a prezentei legi). Atenționăm că termenul nu este justificat, este unul mic, ținând cont de volumul actelor normative secundare necesare implementării legii, care urmează a fi elaborate de CEC. De menționat că, procedurile electorale privind securizarea votării, păstrarea și asigurarea integrității plicurilor cu buletinele de vot recepționate, potrivit proiectului, se vor stabili printr-un regulament aprobat de Comisia Electorală Centrală.

În viziunea noastră, ținând cont de subiectul reglementării, care este unul politic sensibil, întru respectarea condițiilor preciziei și clarității, întru asigurarea transparenței și excluderea elementelor de coruptibilitate, precum și excluderea diferitor interpretări, recomandăm ca procedurile electorale să fie stabilite expres în lege sau ca anexă/anexe, parte integrantă a legii.

Proiectul este compatibil cadrului normativ naţional

15. Analiza detaliată a prevederilor

Nr. obiecției	Art.	Text	Obiecții	Elemente de coruptibilitate/vulnerabilitate	Recomandări
1	Art. 1	Scopul și obiectul de reglementare. Noțiuni generale	Elementul structural de bază al legilor este articolul, care are caracter unitar şi conţine una sau mai multe norme cu raport direct între ele şi subordonate uneia şi aceleiaşi idei. Denumirea articolului exprimă succint obiectul de reglementare (vezi, art. 51 din Legea nr. 100/2017). Atragem atenție la denumirea și conținutul art. 1 din proiect, care necesită a fi modificate. Potrivit regulilor de elaborare a actelor normative ce țin de forma și modul de sistematizare a conținutului acestuia, dispozițiile actului normativ trebuie să fie redate astfel, încât să asigurare o succesiune logică a soluţiilor normative preconizate şi realizarea unei armonii interioare a actului normativ. La definirea noțiunilor principale se ține cont de particularitățile limbajului de specialitate, precum și de stilul juridic. Lipsește definiția clară pentru votul valabil.	Array	Recomandăm sistematizarea conținutului art. 1 în mai multe elemente structurale. Reieșind din obiectul de reglementare, pentru claritate propunem sistematizarea conținutului art.1 în trei articole separate: Astfel, art. 1 va avea denumirea „Obiectul legii”; art. 2 va avea denumirea „Scopul legii”; art. 3 va avea denumirea „Noțiuni principale”. În scopul clarității și pentru a se evita eventuale probleme de interpretare, textul definirii noțiunilor necesită a fi revăzut. Recomandăm de a exclude stilul narativ și de a respecta stilul oicial administrativ.

2	Art. 2	Vot direct și liber exprimat prin corespondență (1) Alegătorul care a fost inclus în lista electorală pentru votul prin corespondență și a primit plicul cu buletinul sau buletinele de vot, votează personal. Transmiterea buletinelor de vot recepționate pentru votarea în locul unei alte persoane este interzisă. (2) Nimeni nu este în drept să exercite presiuni asupra alegătorului pentru a-l face să voteze sau să nu voteze, precum și pentru a-l împiedica să-și exprime voința în mod independent. Alegătorul care a fost inclus în lista electorală pentru votul prin corespondență și a primit plicul cu buletinul sau buletinele de vot, este responsabil personal pentru asigurarea votului liber exprimat, iar în cazul încălcării acestui principiu să raporteze influența în modul prevăzut de lege.	La alin. (1) este indicat că, transmiterea buletinelor de vot recepționate pentru votarea în locul unei alte persoane este interzisă. Nu este clar cum va fi depistată această încălcare și care sunt urmările. La alin. (2) este prevăzut că în cazul încălcării asigurării votului liber exprimat, alegătorul este responsabil să raporteze influența/ presiunea asupra sa, în modul prevăzut de lege. Votul prin corespondență implică în mod inerent compromisuri între accesibilitatea votului, pe de o parte, și secretul și securitatea votului, pe de altă parte. Votul prin corespondență poate fi supus diferitor presiuni. Securitatea și integritatea fiecărui vot sunt esențiale pentru menținerea încrederii publice în sistemul electoral. Prin urmare, orice implementare a votului prin corespondență trebuie să includă măsuri eficiente de protecție și verificare, pentru a preveni orice formă de manipulare sau fraudă. Astfel, observăm că asigurarea unui vot secret și liber exprimat nu poate fi în deplin sub controlul statutului. Prin urmare, este necesară o analiză amplă referitor la securizarea votului prin corespondență. Legea trebuie sa descurajeze fraudele electorale.	Array	Reglementarea clară a mecanismului asigurării unui vot secret și liber exprimat: Depunerea cererii; Examinarea cererii; Aplicarea sancțiunilor, etc. Recomandăm completarea proiectului de lege cu prevederi privind sesizarea organelor responsabile despre eventuale încălcări, precum și stabilirea sancțiunilor. Pentru a preveni frauda trebuie impuse pedepse cu efecte descurajator, in principal cu privire la influentarea sau fortarea alegatorilor sa voteze cu un anumit candidat, precum si folosirea unei identitati false sau utilizarea unor documente contrafacute

3	Art. 7	Limitele pilotării votului prin corespondență Pilotarea votului prin corespondență va avea loc în următorul scrutin național după intrarea în vigoare a prezentei legi, în Statele Unite ale Americii și Canada.	Pornind de la faptul că proiectul de lege este un proiect pilot, considerăm că norma art. 7 trebuie să fie situată la articolul ce prevede obiectul de reglementare. Norma necesită a fi revăzută, cu referire la respectarea principiului stabilității legislației electorale. În acest sens, relatăm că Curtea Constituțională în jurisprudența sa a accentuat faptul că, „(...) pentru a asigura stabilitatea legislaţiei electorale şi a evita modificarea ei frecventă urmează să fie respectată regula conform căreia, în eventualitatea în care Parlamentul adoptă un sistem electoral nou, acesta va putea fi implementat numai dacă modificarea legislativă a fost publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova cu cel puţin un an înainte de data alegerilor, indiferent de tipul acestora.” (vezi, HCC nr.11/2020)	Array	Recomandăm de a revedea conceptul proiectului pilot pentru toți cetățenii Republicii Moldova, aflați peste hotare, nu doar pentru SUA și Canada. Proiectul urmează a fi revăzut, în sensul respectării principiului stabilității normelor legale. Considerăm că, votul prin corespondență, ca metodă alternativă, trebuie să fie posibilă pentru toți alegătorii. Votul prin corespondență poate deveni o realitate prin completarea prevederilor Codului Electoral de către Parlamentul Republicii Moldova. Procedurile condițiile și limitele organizării votului anticipat trebuie prevăzută expres în Codul Electoral. Votarea acestor modificări ar trebui să se producă doar după consultarea Comisiei de la Veneția, pentru a înlătura lacunele de ordin legislativ și a valorifica experiența Comisiei în materie de legislație electorală.
4	Art.11	Constituirea circumscripției electorale de nivelul al doilea pentru exercitarea votului prin corespondență Comisia Electorală Centrală constituie distinct o circumscripție electorală de nivelul al doilea pentru exercitarea votului prin corespondență.	Norma expusă la art.11 este declarativă și necesită a fi dezvoltată.	Array	Este necesar de a stabili în lege prevederi clare cu privire la constituirea circumscripției electorale.

5	Art.12	Constituirea consiliului electoral de circumscripție de nivelul al doilea pentru exercitarea votului prin corespondență (5) În termen de 3 zile de la data confirmării componenței nominale a consiliului electoral de circumscripție, membrii acestuia aleg din rândul lor secretarul consiliului respectiv. Rezultatele acestor alegeri se comunică imediat Comisiei Electorale Centrale.	Componența birourilor electorale trebuie să fie suficient de diversă politic pentru a asigura un control reciproc al membrilor. Toate etapele procesului, de la lansarea înscrierilor la anunțarea rezultatelor trebuie să fie deschise observatorilor independenți, mass media și reprezentanților competitorilor electorali, care trebuie să poată face contestații la un birou electoral superior sau la CEC. Potrivit normei de la alin. (5), rezultatele acestor alegeri se comunică imediat Comisiei Electorale Centrale. Accentuăm că nu este clar cum se efectuează această procedură și ce semnifică expresia „imediat”.	Array	Reglementarea mecanismului de comunicare/informare : modul, termenul, procedura etc. Recomandăm de a completa norma cu obligația de întocmire a proceselor verbale.
6	Art.14	Constituirea secțiilor de votare și a birourilor electorale ale secțiilor de votare pentru votul prin corespondență (8) Din momentul stabilirii datei alegerilor, pe resursele informaționale ale Comisiei Electorale Centrale se publică periodic informații relevante legate de înregistrarea prealabilă pentru votul prin corespondență și numărul de alegători incluși în listele electorale pentru votul prin corespondență.	Alin.(8) prevede că, din momentul stabilirii datei alegerilor, pe resursele informaționale ale Comisiei Electorale Centrale se publică periodic informații relevante legate de înregistrarea prealabilă pentru votul prin corespondență și numărul de alegători incluși în listele electorale pentru votul prin corespondență. Atragem atenție la utilizarea expresiei „pe resursele informaționale ale Comisiei Electorale Centrale”, care pentru claritate, necesită a fi revăzută și conformată expresiilor utilizate în textul proiectului, vezi art. 17 alin. (4).	Array	Recomandăm de a substitui textul „pe resursele informaționale ale Comisiei Electorale Centrale” prin textul „pe pagina web oficială a Comisiei Electorale Centrale”

7	Art. 15	Atribuțiile biroului electoral al secției de votare a) expediază materialele electorale, recepționează și păstrează plicurile exterioare, sigiliile autocolante și alte materiale electorale pentru asigurarea exercitării votului prin corespondență, b) examinează solicitările în legătură cu erorile din listele electorale pentru votul prin corespondență.	Atribuțiile urmează a fi revăzute și completate.	Array	La alin. (1), recomandăm de a completa atribuțiile biroului electoral al secției de votare.
8	Art. 16	Asigurarea mijloacelor necesare pentru desfășurarea votului prin corespondență (3) Comisia Electorală Centrală estimează cheltuielile pentru organizarea și desfășurarea alegerilor în consultare cu Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul Finanțelor. Devizul de cheltuieli cuprinde, separat, (...) eventual alte cheltuieli în funcție de tipul scrutinului organizat. (4) Hotărârea privind aprobarea devizului de cheltuieli se remite, în termen de cel mult 3 zile de la adoptare autorităților de resort, în vederea asigurării mijloacelor financiare necesare organizării și desfășurării alegerilor.	La alin. (3) este indicat devizul de cheltuieli pentru desfășurarea votului prin corespondență. Autorul utilizează textul „eventual alte cheltuieli în funcție de tipul scrutinului organizat”. Întru respectarea condițiilor preciziei și clarității, precum și întru asigurarea transparenței și excluderea elementelor de coruptibilitate, precum și excluderea interpretărilor diferite, urmează a stabili expres toate cheltuielile. La alin.(4), pentru claritate se va indica expres autoritățile de resort.	Array	La alin. (3), recomandăm de a prevedea expres toate cheltuielile. Cuvântul „eventual” se va exclude. La alin. (4), recomandăm de a indica expres autoritățile de resort/denumirea acestora.

9	Art.17	Subsistemul de evidență a alegătorilor pentru exercitarea votului prin corespondență (3) În subsistemul de evidență a alegătorilor pentru exercitarea votului prin corespondență în afară de datele generale prevăzute în Registrul de stat al alegătorilor se înscriu pentru fiecare alegător următoarele date: f) alte mențiuni relevante.	Întru respectarea condițiilor preciziei și clarității, precum și întru asigurarea transparenței și excluderea elementelor de coruptibilitate, precum și excluderea interpretărilor diferite, atragem atenție la norma de la lit.f) „alte mențiuni relevante”, care urmează a fi dezvoltate și de a stabili toate mențiunile.	Array	Recomandăm de a prevedea expres în proiectul legii toate mențiunile relevante
10	Art.18	Înregistrarea pentru exercitarea votului prin corespondență	Pornind de la cerințele privind forma şi modul de sistematizare a conţinutului actului normativ, considerăm necesar de a revedea textul alin.(1) și (2) al art.18	Array	La alin.(1), recomandăm de a exclude propoziția „Scopul înregistrării este de a stabili numărul alegătorilor care își exprimă intenția de a vota prin corespondență.” și de a o însera într-un alineat separat. Aceeași propunere se referă și pentru alin.(2) cu referire la propoziția „Înregistrarea pentru exercitarea votului prin corespondență este obligatorie.”
11	Art.23	Tipărirea sigiliilor autocolante pentru exercitarea votului prin corespondență	În cazul în care din dispoziția normativă primară a unui articol decurg, în mod organic, mai multe ipoteze juridice, acestea se prezintă în alineate distincte, asigurându-se articolului o succesiune logica a ideilor si o coerență a reglementării. Pornind de la conținutul textului art.23 și de la regulile de sistematizare a normelor, considerăm oportun de a sistematiza textul în două alineate separate.	Array	Recomandăm de a diviza conținutul articolului în două alineate.

12	Art.26	Expedierea plicurilor speciale Procedurile electorale ce vizează modul de recepționare de către biroul electoral al secției de votare, păstrare a buletinelor de vot, expediere a buletinelor de vot și recepționare a acestora după votare se aprobă de Comisia Electorală Centrală reieșind din următoarele: g) alegătorul poate utiliza un alt prestator de servicii de curierat sau poștale mai rapide autorizate în Statele Unite ale Americii sau Canadei, dar aceste servicii vor fi suportate financiar de alegător.	Norma de la lit.g) nu întrunește condițiile de claritate și precizie, motiv ce ar putea crea un șir de interpretări, inclusiv cu intenții coruptibile prin permiterea utilizării de către alegător a prestatorilor serviciilor de curierat sau poștale.	Array	Norma necesită a fi analizată, în sensul excluderii elementelor de coruptibilitate.
13	Art.27	Procedura de completare a buletinului de vot prin corespondență (4) Chiar dacă alegătorul s-a înregistrat sau a votat prin corespondență, la prezentarea sa fizică la o secție de votare, biroul electoral al secției de votare îi eliberează o singură dată, un nou buletin de vot. Acest caz va fi menționat în procesul-verbal cu privire la rezultatele numărării voturilor realizat de biroul electoral al secției de votare pentru votul prin corespondență, fiind indicat la rubrica „numărul buletinelor de vot neutilizate și anulate”, precum și în lista electorală.	Norma nu este clară. Odată ce alegătorul a votat prin poștă, care este sensul votării repetate la biroul electoral al secției de votare. Nu este clar mecanismul	Array	Norma alin. (4) se cere a fi revăzută, în sensul respectării condițiilor de claritate și precizie.

14	Art. 28	Asigurarea securității procesului de votare prin corespondență (1) În ziua de joi înainte de ziua alegerilor, după orele 18.00 ora locală a țării gazdă, sau după caz, orele 20.00 ora locală a țării gazdă, președintele biroului electoral al secției de votare prin corespondență, în prezența a cel puțin jumătate dintre membrii biroului, asigură numărarea plicurilor cu buletinele de vot prin corespondență recepționate de către birou.(...) (2) În situația alegătorilor cărora le-a fost expediat plicul cu buletin de vot și plicul exterior nu a fost recepționat la retur până la finalizarea termenului de primire a plicurilor exterioare, biroul electoral al secției de votare notifică alegătorul despre acest fapt, prin mesaj electronic expediat la adresa de contact indicată de alegător. Notificarea se echivalează cu declararea buletinului de vot expediat de birou drept anulat. Alegătorul corespunzător este exclus din lista electorală pentru votare prin corespondență și este în drept să își realizeze dreptul electoral la secția de votare unde este arondat în lista electorală de bază sau dacă se află peste hotarele țării, la oricare secție de votare constituită peste hotarele țării cu realizarea aspectelor indicate la alin. (4) art. 27 din lege.	La alin. (1), atragem atenție la textul „în prezența a cel puțin jumătate dintre membrii biroului, asigură numărarea plicurilor cu buletinele de vot prin corespondență recepționate de către birou”. Pentru excluderea diferitor interpretări nedorite, precum și a elementelor de coruptibilitate considerăm că la numărarea plicurilor cu buletinele de vot prin corespondență recepționate de către birou, trebuie să fie prezenți toți membrii biroului, precum și observatori. Programul de numărare a buletinelor de vot ar trebui să fie pus la dispoziția tuturor părților interesate, iar facilitățile ar trebui aranjate cu grijă pentru a permite oportunități semnificative de observare. Alin. (2) conține reglementări ce se referă la informarea alegătorului despre declararea buletinului de vot expediat de birou drept anulat. Atragem atenție că, proiectul de lege trebuie să prevadă mecanisme de informare a alegătorului despre parcursul votului său la toate etapele. Potrivit reglementărilor din proiect, alegătorul este notificat doar la etapa finală când biroul electoral care nu a recepționat la retur, până la finalizarea termenului de primire a plicurilor exterioare, anunță despre aceasta prin mesaj electronic expediat la adresa de contact indicată de alegător. Notificarea se echivalează cu declararea buletinului de vot expediat de birou drept anulat. Legea, precum și practica, trebuie să permită votanților să verifice în timp real unde se află plicul cu votul lor. Cetățenii trebuie sa poată verifica dacă plicul a ajuns la destinație. Acest mecanism se poate construi pe baza opțiunilor de urmărire electronică oferite de serviciile poștale. Alternativ pentru urmărirea plicurilor ar putea fi folosite anumite coduri, care să fie scanate la sosirea la biroul electoral pentru votul prin corespondență, urmând ca alegatorul să fie informat prin intermediul unui serviciu on-line sau prin SMS.	Array	La alin. (1), recomandăm substituirea textului „în prezența a cel puțin jumătate dintre membrii biroului” prin textul „în prezența membrilor biroului”. Recomandăm de a completa proiectul de lege cu reglementări ce se referă la informarea alegătorului despre parcursul votului său prin corespondennță, la toate etapele. În cazul votului prin corespondență observarea realizată doar în ziua alegerilor este irelevantă. Aici este vital ca observatorii să aibă acces la tot procesul decisional, de la momentul întocmirii Registrului Electoral până la anunțarea rezultatelor finale. În cazul votului prin corespondență observatorii ar trebui să poată observa activitatea de completare a Registrului Electoral, trimiterea și primirea documentelor, ședințele birourilor electorale care au atribuții referitoare la votul prin corespondență, primirea și numărarea voturilor, procedurile de elaborare a proceselor verbale, eventuale contestații.

15	Art. 29	Numărarea și totalizarea voturilor de către biroul electoral al secției de votare (2) Înainte de a începe numărarea voturilor, membrii biroului electoral al secției de votare verifică în SIAS „Alegeri” dacă sunt atestate cazuri în care alegătorii care au votat prin corespondență și-au exprimat votul la vreo secție de votare, făcând mențiunile corespunzătoare în listele electorale. (4) După desigilarea urnelor cu plicurile exterioare, acestea se numără și se exclud din procesul de numărare plicurile expediate de către alegătorii care și-au realizat dreptul de vot la secția de votare. Aceste plicuri sunt sigilate separat fără a mai fi desigilate și se consideră buletine anulate. (5) Deschiderea și verificarea conținutului plicurilor exterioare are loc conform următoarelor proceduri: (...)	La alin. (2) este indicat că, înainte de a începe numărarea voturilor, membrii biroului electoral al secției de votare verifică în SIAS „Alegeri” dacă sunt atestate cazuri în care alegătorii care au votat prin corespondență și-au exprimat votul la vreo secție de votare, făcând mențiunile corespunzătoare în listele electorale. Alin. (4) prevede că, după desigilarea urnelor cu plicurile exterioare, acestea se numără și se exclud din procesul de numărare plicurile expediate de către alegătorii care și-au realizat dreptul de vot la secția de votare. Atragem atenție că, nu este clar cum se va realiza verificarea/atestarea cazurilor în care alegătorii care au votat prin corespondență și-au exprimat votul la vreo secție de votare. Considerăm că normele necesită a fi revăzute, în sensul excluderii factorilor coruptibili. La alin. (5) lit. c) este indicat că, verificarea conținutului plicurilor exterioare se face de către un membru al biroului electoral al secției de votare... Pentru a exclude interpretările nedorite, precum și factorii coruptibili, considerăm că norma trebuie să fie completată cu reglementări prin care să fie stabilit expres că membrul biroului electoral al secției de votare este asistat de alți membri/observatori...	Array	Considerăm că normele alin. (2) și (4) necesită a fi revăzute, în sensul excluderii factorilor coruptibili. Reglementarea unui mecanism clar referitor la cazurile în care alegătorii care au votat prin corespondență și-au exprimat votul și la vreo secție de votare. Norma alin. (5) necesită a fi revăzută. Recomandăm completarea textului cu reglementări prin care să fie stabilit expres că membrul biroului electoral al secției de votare este asistat de alți membri/observatori.

16	Art. 31	Procesul-verbal și raportul biroului electoral al secției de votare Biroul electoral al secției de votare întocmește un proces-verbal în trei exemplare, conform procedurilor și datelor indicate la art. 83 din Codul electoral nr. 325/2022.	Reieșind din conținutul textului articolului, observăm că denumirea articolului nu corespunde celor reglementate. Denumirea articolului cuprinde și referința la raportul biroului electoral, însă textul articolului nu se referă la raport. Totodată, atragem atenție că reglementarea art. 31 necesită a fi analizată în coroborare cu norma alin. (6) din art. 29 din proiect, care de asemenea se referă la procesul-verbal.	Array	Propunem de a completa norma art.31 cu reglementări referitoare la raportul biroului electoral al secției de votare. În vederea excluderii repetărilor, propunem excluderea alin. (6) al art. 29 din proiectul legii.

17	Art. 36	Dispoziții finale și tranzitorii (1) Prezenta lege intră în vigoare la data publicării. (2) Comisia Electorală Centrală, în termen de 3 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, va adopta actele normative necesare pentru organizarea și desfășurarea pilotării votului prin corespondență.	Cu referire la intrarea în vigoare, menționăm că potrivit alin.(1) al art.56 din Legea nr.100/2017, actele normative intră în vigoare peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau la data indicată în textul actului normativ, care nu poate fi anterioară datei publicării. Poate fi stabilită o altă dată, conform alin.(3) al aceluiași articol, doar în cazul în care se urmăreşte protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, realizarea angajamentelor internaţionale ale Republicii Moldova, conformarea cadrului normativ hotărîrilor Curţii Constituţionale, eliminarea unor lacune din legislaţie sau contradicţii între actele normative ori dacă există alte circumstanțe obiective. Pentru implementarea votului prin corespondență, Comisia Electorală Centrală, în termen de 3 luni de la data intrării în vigoare a legii, trebuie să elaboreze și să adopte un șir de regulamente, alte actele normative necesare pentru organizarea și desfășurarea pilotării votului prin corespondență. Considerăm nejustificat termenul de 3 luni de la data intrării în vigoare a legii.	Array	Reieșind din reglementările proiectului de lege supus expertizei, considerăm că momentul intrării în vigoare, urmează a fi revăzut. Implementarea votului prin corespondență nu presupune doar stabilirea în lege a acestui sistem, ci şi determinarea momentului punerii acestuia în aplicare. În exercitarea funcţiei legislative, nu pot fi ignorate recomandările comunităţii internaţionale, potrivit cărora sistemul electoral urmează a se ghida de principiul stabilităţii şi predictibilităţii. În pct.65 şi 66 din Codul bunelor practici în materie electorală se subliniază că libertatea de a alege un sistem electoral ţine de decizia suverană a statului, însă această decizie poate fi exercitată sub rezerva respectării principiilor şi regulilor societăţii democratice, inclusiv a regulii potrivit căreia modificarea sistemului electoral trebuie să aibă loc cu cel puţin un an înaintea alegerilor. Nu poate fi contestat dreptul legislativului de a schimba sistemul electoral prin adoptarea unei legi organice, însă aceste modificări legislative urmează a fi în corespundere cu recomandările şi jurisprudenţa europeană în materie electorală. Atragem atenție asupra necesităţii consultrii prealabile a proiectului de lege privind implementarea

IV. CONCLUZII

Pentru a fi asigurate condiții optime pentru exercitarea dreptului de vot, oriunde s-ar afla alegătorii, este imperativă facilitarea procesului votării prin metode diverse, accesibile unui număr cât mai mare de alegători. Metoda alternativă de vot, votul prin corespondență, reprezintă un instrument suplimentar care, în viziunea noastră, va contribui la imbunătățirea procesului electoral, acesta din urmă devenind mai accesibil și incluziv.

Ca orice metodă alternativă de vot, care se desfășoară în afara secției de votare, votul prin corespondență prezintă riscuri. Orice vot care nu se desfășoară sub atenta supraveghere a unei comisii electorale, în cadrul unei secții de votare, poate fi supus unor presiuni externe sau poate fi vulnerabil să fie cumpărat. Acestea sunt riscuri inerente ale votului prin corespondență, iar partidele politice, alături de autoritățile electorale, care reglementează aceste aspecte trebuie să țină cont foarte bine de modul în care pot afecta integritatea și credibilitatea votului și dacă introducerea votului prin corespondență este fezabilă.

În cele mai multe țări europene, votul prin corespondență este folosit pentru a permite alegătorilor din afara țării să voteze , pe când în anumite state utilizarea acestuia este deschisă unor categorii restrânse de alegători (care nu se pot deplasa la secția de votare, internați în spitale, care au peste o anumită vârstă, care sunt în penitenciar etc).

Conform standardelor internaționale, votul prin corespondență ar trebui permis acolo unde serviciile poștale sunt sigure și pot oferi un cadru eficient de organizare . Experții în domeniu consideră că, înainte de a introduce votul prin corespondență, trebuie realizat un audit foarte eficient al capacității instituțiilor implicate în proces de a executa eficient, integru și transparent sarcinile pe care acesta le presupune.

Constituția Republicii Moldova reglementează la art. 38, 61, 78 principiile votului - sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Considerăm că votul prin corespondență trebuie să fie disponibil pentru toți alegătorii, atât din țară cât și din afara țării, care doresc să utilizeze această metodă de vot. Implementarea acestei metode alternative de vot va contribui la eliminarea diverselor problematici și provocări cu care se confruntă pe de o parte organele electorale, iar pe de altă parte cetățenii Republicii Moldova aflați în străinătate. Mai mult decât atât, această metodă va permite creșterea treptată a prezenței la vot în diaspora și reducerea costurilor asumate de către alegători.

Votul prin corespondență, condițiile și limitele organizării votului anticipat trebuie prevăzută expres în Codul Electoral. Votarea acestor modificări ar trebui să se producă doar după consultarea Comisiei de la Veneția, pentru a înlătura lacunele de ordin legislativ și a valorifica experiența Comisiei în materie de legislație electorală.

Lipsa clarității și implementarea necorespunzătoare a procedurilor pot amenința percepția asupra legitimității alegerilor. Cu toate acestea, prin instituirea unor proceduri și controale excesive sau împovărătoare pentru a verifica identitatea alegătorilor și pentru a păstra secretul în votul prin corespondență, Organele Electorale riscă ca mai puțini alegători să se înregistreze sau să voteze corect.
Educația direcționată a alegătorilor cu privire la votul prin corespondență poate contribui la creșterea probabilității ca alegătorii să se înregistreze și să voteze corect, contribuind astfel la scăderea numărului de buletine de vot pierdute sau respinse.
Este de remarcat că, acest proces necesită o pregătire minuțioasă a unei campanii de informare în mediul online privind toți pașii ce necesită a fi parcurși pentru a asigura exercitarea corectă a votului prin corespondență cu respectarea strictă a principiului stabilității legislației electorale. Anume implementarea corectă și transparentă a sistemului de vot prin corespondență va consolida gradul de încredere al cetățenilor Republicii Moldova din afara țării în utilitatea votului, dar și în instituțiile statului, în activitatea partidelor

aflate la guvernare.

Menționăm că proiectul de lege urmează a fi revizuit atât din punct de vedere conceptual, cât și ale tehnicii legislative, pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate şi claritate. Norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale şi să prevadă, în mod rezonabil, în funcţie de circumstanţele cauzei, consecinţele acestei conduite. La elaborarea unui act normativ legiuitorul trebuie să respecte normele de tehnică legislativă pentru ca acesta să corespundă exigenţelor de calitate.
Or, respectarea acestor condiții sunt obligatorii și sunt de sorginte constituțională, așa cum menționează Curtea Constituțională în hotărîrile sale: nr.26/2010; nr.5/2018; nr.2/2018; nr.17/2017; nr.10/2017.